«ڕەنگین» ڕێبازی مەسعوود محەمەد ئاشکرا دەکات

گۆڤاری «ڕەنگین»، ساڵی 1989، دیدار

کەی لە ڕۆژنامە و گۆڤاراندا دەستت کردووە بە نووسینی کوردی و عەرەبی؟

ـ نووسینی کوردی و عەرەبیم هەبووە لە موناسەبەدا خوێندراوەتەوە بێ ئەوەی بە چاپ بگات. ئەمەیش لە پاش ساڵی 1945 بوو. یەکەم نووسینی بۆم بڵاوکرابێتەوە خوتبەی دەمی نیابەتم بوو لە ساڵی 1953، وێڕای خوتبە گوتاریشم بە عەرەبی بڵاو دەبۆوە لە ڕۆژنامەکان و ناوناوەیش لە گۆڤاری «غرفة تجارة بغداد» لە بارەی نووسینی کوردیم دا، ڕاستیەکی، هەتا بەرەوەو کۆتایی 1968 کە دووسێ ساڵێک بوو ماڵم هاتبووە بەغدا بۆم نلوا شتێکی ئەوتۆ بنووسم لێی ڕازی بم، کە لە ساڵی 1971 بووم بە ئەندامی کۆڕی زانیاری کورد تا ئێستا زۆربەی نووسینەکانم کوردیە هەرچەندە سیپارە و گوتارێکی کە بە عەرەبی دەینووسم و دەکەوێتە بازاڕی خوێنەوارانەوە پتر دەنگ دەداتەوە هۆی ئەمەش لە یەک و دوو پترە بەڵام ڕێی دەربڕینیانم نیە.

چی ئەنووسیت و بۆ کێ ئەنووسیت؟

ـ نووسینەکانم فرە بابەتن بەڵام تێکڕایان مەبەستێکیان بە چاوەوە گرتوە کە چی بە ڕاست بزانم ئەوە دەڵێم هەرچەند لەگەڵ بیروڕای خوێنەران نەشسازێت: زۆر کەس فێل لە خۆی دەکات کە باز بەسەر هەڵەی ئاشکرادا دەهاوێژێت و غەڵەتە کۆنەکان دەکوتێتەوە وەک بابایەکی چاو لە فەلەکناسی نوێ بپۆشێت هەر سوور بێت لەسەر هێندەی کە زەوی مەرکەزی جیهانە و ئاسمانەکان بە دەوریدا دەخولێنەوە. من نووسینم بۆ سوودی «مرۆ» یە کە لە پێش هەمووانەوە کورد دێت وەک کە عەرەب و تورک و برازیلیش هەروەها دەکەن کە سوود بە میللەتەکەیان بگەیەنن بەڵام من فێڵ لە خەڵق ناکەم کە بڵێم بە زمانی «جماهیر» دەدوێم چونکە جەماهیر هەر هیچ ناخوێنێتەوە و تێشی ناگات:

من ڕووی و تووێژم لەگەڵ هۆش و ویژدانی ئەو کەسانەیە کە توانای تێگەیشتن و دەسەڵاتی چاکە و خراپەیان هەیە بەڵکو لە ڕێگەی ئەوانەوە ڕووت و برسی و قەلەندەر سودێکی پێ بگات. زۆر بیروڕاش هەیە ئەگەر قاڵبێکی ئەدەبی بەرز نەیگرێتە خۆیەوە هەر لە دەرگای ڕەقابەوە ڕەت دەکرێتەوە. ئەم باسەش بەم جۆرە لێ دوانە بە کۆتایی ناگات.

ئایا پێشەکی بەرنامە بۆ نووسینەکانت دائەنییت؟

ـ من تا «فکره» له مێشکمدا نەگووریێت و نەرەخسێت قەڵەمی لێ ناگێرم : کە پوختەش بوو لە خۆوە بێ ماندووبوونی من هەڵ دەرژێت ئیتر سەرلەبەری نووسینەکە بە بەرنامە و دەشێت هەر چەند بێ بەرنامەیە. من لەم جیهانەدا بە دەگمەن نەبێ جەمسەر لە نێوان شتاندا نابینم چونکە «وجود- هەبوون» سەرلەبەرە بێ هەڵبڕاندنەوە و کەرتبوون: تا ئێستاش هەستم نەکردووە، لەو شتانەدا کە پێویست بە بەرنامە بوبیت، گۆیا نووسین لەسەر حاجی قادر و مەحوی و حەمەغا و نالی بەرنامەی بۆچی بێت؟

کە دێم لە ڕێزمانی کوردی سەرنج لە «دەتگرتم، دەتگرم» بدەم و بمەوێ بزانم بۆچی ڕاناوی کەسی دووەمی تاک جارێکیان کارایە (فاعل) و جارێکیان بەرکارە (مفعول) کە هیچ جێگەی خۆشی نەگۆڕیوە و تەنها زەمانی کارەکە گۆڕاوە یاخود کە دیاردەی «فعلی انتقالی وانتقالی پێجەوانە» بدۆزمەوە، وەیا چوار پلەی گونجان و نەگونجان لە دەنگەکانی زمانی کوردی (سەر بە فۆتیک) بەدی بکەم بەرنامە لە کوێ بخوازمەوە؟ لەوە هەر بگەڕێ کە هەچی سەر بەفکر و فەلسەفەیە هێندەی ئاوی ڕەوان و هەوای بزۆز ڕەهایە لە بەرنامەدا قتوپەست ناکرێت! تا بەرنامە دادەنێیم لە باسەکە دەبمەوە.

گەشتی ژیانتان سەرنجی خوێنەرانی ڕاکێشاوە ئایا مەودای تا ڕۆژی ئەمرۆمان دەگرێتەوە؟

ـ چی نووسیومە و بە بەرپرسانی «ڕۆشنبیری نوێ» گەیشتوە گەشتەکەم دەگەیەنێتە ناوەندەکانی حەفتاکان. ڕەنگە لە دوو ئاڵقەی دیکەدا بە کۆتایی بگات. ئەوسا ئەگەر هەستم کرد خوێنەران بەڕاستی ئارەزویانە 10 ـ تا 15 ساڵی دواییینیش بێتە ناو جغزی گەشتەکەوە بە ئیزنی «ڕۆشنبیری نوێ» ئەو ماوەیەش قەڵەم چن دەکەم. خوێنەر هەن بەو گەشتە قەڵسن و لێی دڕدۆنگن وەک کە لە هەموو شتێکی مسعود محمد دڕدۆنگن بێ ئەوەی مسعود محمد لە تاک تاکیان نەبێ هەرناشیان ناسێت. ئاخر ئەو مێرخاسانەش دەبێ خاترێکیان هەبێ لام و بەدڵدانەوەیان نەختێک لە گەشتەکە کورت بکەمەوە.

دەشبوو ئەو برایانە گلەیی ببەنەوە سەر «ڕۆشنبیری نوێ» کە لەخۆوە یەخەگیربووا! ئینجا ئەگەر بە پێی دیمۆکراسی لە بیروباوەڕ، لایەنی داخوازیکارانی گەشتەکەم زۆرتر بوون دەبێ برا نەیارەکان بمبەخشن و دەکەومەوە سەر تەواوکردنی ئەو گەشتە... ئیتر پەنا بەخوا و ڕێکەوت!! کەسیش ترسی نەبێ لە قەڵەمم: هیچ کەس زامدار ناکات.

ڕۆژنامەنوسی کوردی ئەمڕۆمانت چۆن دێتە بەرچاو؟

ـ لە ڕووی بەراوردکردندا زۆر پێش کەوتوە لە چاو سەردەمی ڕۆژنامەگەری کۆن بەڵام بێ چاو ڕاو، لەچاو سەردەم و قۆناغی ئاسمان گەڕی و ڕەوتی بەرەوپێشی ڕۆشنبیری جیهانی دەتوانم بڵێم ڕۆژنامەگەریمان لە قەدەر حاڵە.. ئەمە دەڵێم و وازم لە پێوانە و کێشانەی خۆم هێناوە کە بە هیچ شتێکی مام ناوەنجی ڕازی نیم و خۆمی تێ ناگەیەنم تەنانەت بە زەحمەت «الف با» م بۆ دەخوێندرێتەوە وەیا هەر نایخوێنمەوە چونکە ئەوەندە خەست و خۆڵ نییە بڕی منی پێ بشکێت.. کادری هونەری لە ڕۆژنامەی کوردی زۆر هەژارە، ڕێگای نووسین و شیتەڵکردن بەرەو لایەنی سەرەتاییە؟ دەقێکی کۆن بوویەوەی150 ساڵەیی خۆی بەسەر گەلێک لە نوسەراندا سەپاندوە بینینێکی جیهانی فەلسەفی کە لەگەڵ دۆزینەوەکانی ئاسمان و فیزیا و ناخی ناوەرۆکی «مادە» ..و ... و ڕێک بڕوات هەر بە چاو ناکەوێت{ جارێ زاراوەشمان نین ئەو بابەتانە ڕەنگ ڕێژ بکات}. مەیلێکی ساوایانە نووسەران بەرەو لایەنگیری و دژایەتی بێ ئەساسەوە دەبات.. «بابانی چیەتی» و «سۆرانی چیەتی» و «بادینانی چیەتی» و نازانم چی«چیەتی» وەجاغی هەموو شتێک کوێر دەکاتەوە.. بمبەخشە ناتوانم لەسەری بڕۆم.

بۆ لە نووسینەکانتدا ئەوەندە پشت بە سەرچاوە نابەستن؟

ڕاستی یەکەی مۆدەی «ئاشقە سەرچاوەیی» لە نێوانمدا بۆتە دەردێکی تازەی وەک کۆنە دەردەکان. کە دەبینم نووسەر شریتە بە سەرچاوە ڕادەکێشێت تا ئەوەی بۆ «ئاو» چەند سەرچاوە دێنێتەوە هەر دەڵێی لە وشکێن «بیابانی کەلاهاری» دەنرێن ئاو نادۆزینەوە، زۆر نووسینم لە بەرچاو دەکەوێت! سەرچاوە لە پێداویستدا نەبێت بە عەیبی نووسەر حیساب دەکرێت کە دەیەوێ نوقسانی خۆی بەو لیستە ساختەیەی سەرچاوان پەنا بدات لزوم چییە بۆ بەیتێکی شێخ ڕەزا و ئایەتێکی قورئان هێندە دێڕە بە سەرچاوە پڕ بکرێتەوە؟ ئەگەر لە وتووێژدا سەرچاوە بە پێویست داندارابایە کەس پێی نەدەکرا قسە بکات کەچی بەشێکی زۆری نووسینەکان لەوانەی وتوویژی عادەتی بن؟ نووسینی من بە زۆری سەرچاوە هەڵناگرێت مەگەر لە بابەتیکی وەک «لسان الكرد» دا کە هەموو ڕایەک تێیدا بە سەرچاوەیەکەوە بەستراوەتەوە بە لای تەبیاتی منەوە وەها چاکە سەرچاوە لەگەڵ ئەو ڕایەی پێوە بەستراوەتەوە بنووسرێت وەک کە خۆم زۆر جار وەها دەکەم .. کە خوێنەر هەواڵە کرا

بۆ لیستەی سەرچاوان لە نووسیندا دوچاری فەلاکەتێک دێت هەر بەوە لێی قوتار دەبێت واز لە خوێندنەوەکە بهێنیت: سەیری حاڵی خوێنەر بکە ناچار بێ40 ، 50، 60، جارای پەڕەی کتێب و گۆڤار هەڵ بداتەوە بۆ سەرتاتکە لەو سەرچاوانەی لە کۆتایی نووسینەکەدا، 40، 50، 60، ژمارە گەیشتون؟ دەردەسەرچاوەیمان بۆ تە «ئیدز»!!

ڕەنگینتان چۆن دێتە بەرچاو؟

بۆ من ئەو تەرزە چاپ کراوانە دەکەونە پلەی تەمەنی شیرمژی، بەڵام من نابمە بەرەوان، زۆربەی ئەو خەڵقە بەخۆشیەوە دەی خوێننەوە و بەدوایدا دەگەڕێن هەرچی منم سەپانی دروێنەی دەمەو پایزم ڕەنگینیش گوڵزاری نیسانە.
چەندێکی ویستم گۆشەی «چاوی پاشەوەی گەل» بگۆڕدرێت بە «چاوی پاشەسەری گەل» کەس لێی نەبیستم .. من ڕەنگینم خۆش دەوێت وەک کە منداڵێکی گەشی ختوخاوێنم خۆش دەوێت بێ ئەوەی لە خۆمی بکەم بە پەندیار و ڕابەر.. ئامۆژگاریم ئەوەیە خەریکی بەرەژوور بردنی بن چونکە مەترسی دەکرێت لە بەرەژێربوونەوەی هەرچاپەمەنیەکی کەمتەرخەمی لەگەڵدا بکرێت.. کاریکاتۆری باشترمان دەوێت.. نەخشەی وشەی تێک هەڵکێش زۆر سادەیە، با کەسانی پسپۆڕ و لێ زان بۆتانی بنێرن. ڕێکاری دووڕووی ڕوخسار و ناوەرۆک زۆر دەخلی هەیە بەسەر نرخی هەموو شتێکەوە.. ژمارەیەکی کەمم لە ڕەنگین پێ گەیشتووە، بیروڕاکەم لەو چەند دانەیەوە دێت..

نیشتیمانپەروەری ئەمڕۆمان ئەبێ چۆن بێت؟

ـ لە ئاست ئەم پرسیارە بەربڵاوەدا کورت بێژی لە منەوە گەرەکە بێ فەلسەفە و زمان خوارکردنەوە نیشتیمانپەروەری کورد دەبێ بە سادەیی خەریکی تەبایی میللەتەکەی بێت:
کورد هیچی بە بەرەوە نییە بە قوربانی ئامانجی لاوەکی بکرێت بە حاڵ و ناحاڵ بەرەی خۆی پێ لە ئاو دەردەهێندرێت یان نا! خەڵک تێک بەردان بە نامەی سیاسەت، دین، چین پاشگەزبوونەوەیە لە پێداویستی ژیانی کورد. ئێمە ئەگەر هەمووومان وەکوو یەک خێزان، بێ فەرق و جودایی بین ئینجا ناکەین هیچ!

نەرمە هەوای دەماغ بەرزیی لە نووسینی زۆر کەساندا کە کورد لە ڕیزی میللەتان ڕادەگرن و بە بەژن و باڵای هەمواندا هەڵ دەڵێن سەرگێژکردنێکی ئەوتۆی تێدایە نەوعی بەنگ کێشی نییە.

خواست و ئارەزووتان لەم دنیایە چییە؟

- کاریکاتۆرێکی کۆنی گۆڤارێکی میسریم بە بیردا دێتەوە کە تاوانبارێک لە ژێر پەتی سێدارە ڕاگیراوە بەر لە خنکانی لێی دەپرسن چیت ئارەزووە؟ لە وەڵامدا گوتی حەزم لە ژنهێنانە بەڵکوو دووسێ منداڵ لە دوای خۆمدا بەجێ دەهێڵم. خواستی منیش حەسانەوەی هەموو ئادەمیزادە بەتایبەتی هی لێ قەوماوان کە لەو بارەدا کورد پشکێکی زۆری بەردەکەویت! ڕاستی یەکەی لە هەموو ڕوویەکەوە قۆناغی تەمایی شەخسیم بەجێ هێشتوە و هیچ خوازێکی تایبەتی خۆمم نییە بگرە لە بایسکیل هەتا کەشتییەکانی ئۆناسیس نەک چونکە هەستیان پێ ناکەم، بگرە لەبەر زێدە هەستیاریم بە خۆڕاهێنانێکی دەیان ساڵ دەروونی خۆمم لە کۆتی تەمای نارەوا ڕەها کردووە: ئەگەر بەرپرسی وەچە نەبامایە جیهانی مادیم بەفلسێک ناوێت! جیهانێکی دزێوە نرخی لە ڕادەبەدەر لە مرۆ داوا دەکات.. چەند خۆش بوو بە نووکی چەقۆیەکی خەیاڵی ئەو تیژاییەی سەرە ڕمی زێڕ و تەماع و دنیاخوازیم لە مرۆ کراندبمایە و بم حەساندبایەوە، هەر نەبێ لە لایەنی تەمای دنیایی یەوە .. خوازێکی بم ورووژێنی بەجێهێنانی ئەو قەرزدانەوەیەوە کە دەبێ بە قەڵەم بۆ گەلەکەمی ببژێرم باوەڕیشم نییە بە ژیانەکە ئەوەندەی بە بەرەوە مابێت چونکە ڕێگای گەشتە فکریەکە بێ کۆتاییە.. من جارێ لە سێیەکی سەرەتای ئەو ڕێگایەدام..

بەغدا 22\8\1989

«...»